

Софрон Петрович Данилов

Сахалыы санарар иһин

Омскай вокзалыгар кураанах солуурчакпын кылдьытыттан туппутунан, буфеттан ас ыларга инники уочаракка түбэхээри, тиэтэйн тиэрэ-маары дайбаан истэхпинэ, кэннибэр:

-Тохтоо! Тохтоо эрэ! - диэн, сахалыы хаһыы иһилиннэ.

Сохуйан, эргиллэ түһэн көрбүтүм: сабыс-сана фронтовой красноармейскай таҥастаах киһи, тимир суол ыллыктарын быыстарынан мин диэки тэбинэн иһэр эбит.

-Хайа, эн кырдьык... Кырдьык, сахабын дуо? - диэбитинэн тийээн кэлээт, киһим бокуойа суох мин ууммут илиибин икки илиитинэн баччыктаан ылан, өрүһүспүттүү, ыгыта туппахтаата.

-Сахабын...

Киһим эдэркээн сирэйэ сырдаан, үп-үрүн тиистэрэ кэчигирэхэн, оҕолуу күлэр хап-хара харахтара кэнээн, мичэлийэн бардылар.

-Чэ, санарый! Санаран иһий, доҕочуок!

-Тугу?..

Киһим дьиибэргээбитти, мин өйдөөбөтөхпүн бэркиһээбитти, сирэйин көрө түстэ.

- Оттон...сахалыы... сахалыы санаран иһий!

Сахалыы сананы бачча ахтыбыт киһиэхэ биир да тылы булан эппэккэбин, мин хайдах эрэ мункугуран турдум.

"Оо дьэ! Сахалыы сананы умнубут бэйэн дуо?! Чэ эрэ, оччоҕо миигин иһит. Бу курдук санарар баҕайыта", - диэбитти, киһим бэйэтэ санаран киирэн барда.

Кини былырыын сайын армияҕа ынырыллан билигин минометчик буолан, фронтна баран иһэр соҕотох саха эбит. Саханы көрсүбэтэҕэ аҕыс ый буолбут.

- Билигин нууччалары, украинецтары, казахтары, алтаецтары кытта иһэбин, - диир кини. - Үтүө эрэттэр! Итинник эр бэртэрин кытта ууга да, уокка да киирэр астык...

Тугу эрэ толкуйдуур курдук тохтуу түстэ. Вокзал унуор баар дьие сарайыттан туох эмэ энкили, сыһаны булуохтуу сирийэн одууласта. Онтон эмиэ эмискэ харахтара күлүм гына түстүлэр уонна эттэ.

-Чэ, доҕочуок, таабырын баар, кэрэттэн кэрэ, күндүттэн күндү, минньигэстэн минньигэс туох баар буолуо? Таай эрэ!

Мин, оҕо эрдэхпинэ, кыһынны харана түүн көмүлүөк оһох иннигэр сырана олорон, таабырыннаһан эрийсэрбин өйдуу түстүм. Ол ахтыы сүрэхпин ип-итиинэн нүөлүтэн ааста... Бу хаһан да урут билсибэтэх дьон, хаһаанныттан эрэ доҕордуу-атастыы курдук,

вокзал ортотугар көрсө түһээт, таабырын таайсан барбыппыт миэхэ олуона курдук көстүбэтэ.

Кэрэттэн кэрэ, минньигэстэн минньигэс, күндүттэн күндү туох буоларын таайаары сир-халлаан тугэбинэн эргийбитинэн бардым. Күн... Сайын... Бастакы уураһы... Мүөт... Хайаларын да этиэхпин харааччы мунан турдум. Киһим тэһийбэтэ-тулуйбата быһылаах:

-Таайбатын дуу?.. Таайыта - сахалы тыл эбээт!.. Сахалы тыл! - диэтэ. - Дьэ, кырдык, нууччаба нууччалы, казахха казахты, татарга татарды санарар үчүгэй буолуо суоҕа дуу?!. Мин армияҕа сылдьан биллим сахалы тыл күндүтүн, кэрэтин, кини сүрэҕи нүөлүтэр минньигэһин... Мин сылайдахпына, мөлтөөтөхпүнэ - ханнык эмэ санаа көтөбүүлээх хоһоону сахалы ботугурааммын, күүс-сэниэ эбинэбин ээ... Көр эрэ, мин кыргыһыга киирэрбэр олонхо бухатырын ырыатын испэр ыллыабым...

Поезд свисток биэрдэ.

Киһим илиибин харбаан ылла:

-Билэбин дуо, мин туох иһин сэриилэһэ баран иһэрим буолуой?

Кини миигиттэн хоруй эрэйэн, одууулаһан турда.

Поезд буоллабына кылгастык кыланан кэбистэ, тулур гына дьүккүйдэ да, хоннубутунан барда...

-Сахалы санарар иһин!.. Өйдөөтүн дуо? Сахалы санарар иһин! - диэт, киһим илиитин эһэ охсон ылан тэбинэн тийэн, богуон кирилизинигэр өрө хатаастан табыста уонна эргиллэ түһэн, пилотканы далбааты-далбааты, хаһытаата:

-Эрэн, доҕочуок, эрэн, сахалы санарарбытын фашистар кыайан сабыахтара суоҕа!

Мин тугу да үгүһү хоруй булан эппэккэ: "Быраһаай, көрсүөххэ диэри!" - диэн хаһыты-хаһыты, били маабын ас ылыах буолбут солурчачпынан далбааты хааллым.

Сахалы санарар туһугар фашистары утары кыргыһарга санаммыт, мин өй булан аатын ыйыппакка хаалбыт доҕорбун уонна кини эр бэрдэ аргыстарын олордубут поезд арҕаа диэки субулла турда...